

การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมของวัดเขียนบางแก้ว อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง¹

The Construct a Sacred Space and The Ritual of Khian Bang Kaew Temple,
Khao Chaison District, Phatthalung Province

นิมิตรชัย ชูปoo^{2*}, เกตถวา บุญปรากฏ³ และปัญญา เทพลิง⁴

Nimitchai Choopoo², Kettawa Boonprakarn³, Punya Tepsing⁴

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดเขียนบางแก้ว อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

² นักศึกษาหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนมานุษยและสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

*Corresponding author, E-mail: nimitchai21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมของวัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นสถานที่เคารพบูชากราบไหว้ภายในชุมชนและนอกชุมชนผ่านตำนาน เรื่องเล่าที่ประกอบสร้างความรู้ความจริงของแต่ละชุดที่มีการช่วงชิงความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ประกอบสร้างว่าชุดความจริงดังกล่าวเป็นของชาวบ้านหรือของรัฐ ซึ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านประกอบสร้างขึ้น ได้แก่ พระบรมธาตุเจดีย์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ โบสถ์พราหมณ์ วิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พระแก้วคู่ลาศริมหาโพธิ์ โคมเมืองเก่าพัทลุง (เสาหลักเมือง) พระพุทธรูปสองพี่น้อง และพระนางเลือดขาว ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นโบราณสถานที่มียุคเก่าแก่ และจัดเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในบริเวณวัดเขียนบางแก้วเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในจังหวัดพัทลุง และพิธีกรรมวัดเขียนบางแก้วมีการทำพิธีห่มผ้าพระธาตุ แสดงมนตราที่โรงครู และมนตราที่ประชันโรง

คำสำคัญ: การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม วัดเขียนบางแก้ว พัทลุง

Abstract

This research study to construct the sacred space and the Ritual of Khian Bang Kaew temple. The data of this qualitative study were collected through observations and in-depth interviews with 11 key informants, and the data were then classified into



categories, decoded, interpreted, concluded, and presented as analytical descriptions. The results revealed that the results showed that to construct sacred space is a place of worship to pray within the community and outside the community were Pagoda, a temple, Brahmin, Cathedral holds Allegiance, Phra Si Maha Phot Cula, Mound City Phatthalung (Pillar), Buddha, two sisters, and her white blood. All that remains is the old, and the sacred space is not the only community in the area Khian Bang Kaew temple, but also a sacred area in the province of Phatthalung. There was also a ceremonial blanket relics, show Manora theater teacher and Manora championships.

Keywords: Construct sacred space, Ceremony, the Ritual, Khian Bang Kaew temple, Phatthalung

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสังคมที่เอื้ออำนวยให้สังคมดำรงอยู่อย่างเป็นปึกแผ่นมั่นคงมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในทำนองเดียวกันสังคมก็ได้อุปถัมภ์และส่งเสริมให้ศาสนามีความเจริญ และเป็นที่ยอมรับนับถืออย่างกว้างขวาง มีวัดและพระสงฆ์ทำหน้าที่สนับสนุนการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและค่านิยมให้ตอบสนองวัตถุประสงค์ของสังคมและให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน (นิพนธ์ ศิริธร, 2555)

วัดเขียนบางแก้ว ตั้งอยู่เลขที่ 42 บ้านบางแก้ว หมู่ที่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 67 ไร่ 1 งาน 20 ตารางวา มีชื่อเรียกหลายชื่อตามกาลสมัย เช่น วัดพระธาตุบางแก้ว วัดตะเขียนบางแก้ว วัดบางแก้ว แต่ตามที่ค้นพบใน “พงศาวดาร” มีชื่อว่า “วัดเขียนบางแก้ว” วัดเขียนบางแก้ว เป็นวัดที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียงควบคู่มากับประวัติเมืองพัทลุงตามตำนานเล่าว่า สร้างประมาณปีพุทธศักราช 1482 พร้อมทั้งโบสถ์ วิหาร และเจดีย์ แล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 1490 และได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ จากลังกา มาบรรจุไว้ในพระบรมธาตุเจดีย์ เมื่อปีพุทธศักราช 1493 มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถานที่สำคัญ วัดเขียนบางแก้ว เป็นวัดที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษนับพันกว่าปีมาแล้วซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเช่น พระธาตุเจดีย์ ซึ่งบรรจุอัฐิพระพุทธรูป ปั้นพระนางเลือดขาว แม่ทวดวัดเขียนบางแก้ว หลักเมืองพัทลุงเก่า บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วิหารถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พิพิธภัณฑสถานของชาติวัดเขียนบางแก้ว พระแก้วจุฬาริมหาโพธิ์ โบสถ์พราหมณ์ พระสองพี่น้อง ฯลฯ จากความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบริเวณวัดเขียนบางแก้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความผูกพันกับวัดเขียนบางแก้วโดยตรงทั้งในด้านความความเชื่อ พิธีกรรมและความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิต กับศิลปะโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษที่ได้สร้างเป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่า เพื่อให้ชาวพัทลุงได้สักการบูชา และนำมาศึกษาเรียนรู้ในท้องถิ่นชุมชนที่ตนอาศัยอยู่และเรียนรู้คุณค่าประวัติความเป็นมาในอดีต ซึ่งผู้คนในสมัยนั้นได้นิยามความหมายของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านเรื่องเล่า ตำนาน และพิธีกรรม (สำนักงานพระพุทธศาสนาจารย์, 2558)

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุนิยม และเทคโนโลยี ทำให้ชุมชน บ้านบางแก้วใต้ หมู่ที่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความสำคัญเหล่านี้ จึงทำให้ ความเชื่อ เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมต่างๆของวัดเขียนบางแก้วเริ่มจางหายไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจารย์, 2558) แต่ก็ยังมีคนเฒ่าคนแก่ และกลุ่มแกนนำ



ชุมชนที่ยังเห็นความสำคัญได้ช่วยกันรื้อฟื้น และผลิตซ้ำความหมายใหม่ด้วยการประกอบสร้างความจริง จากชุดความรู้ของชาวบ้าน ผนวกเข้ากับชุดความรู้ที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นให้โบราณสถานเหล่านี้กลายเป็น พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีการประกอบพิธีกรรมเป็นประจำทุกปี (นิพนธ์ ศิริธร, 2555)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวัดเขียนบางแก้ว ประกอบสร้างอย่างไร และมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้คนรุ่นหลังรู้จักและ สืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์วัดเขียนบางแก้วและพิธีกรรมของชุมชน ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

แนวคิด และการทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีองค์ประกอบ 2 ด้านได้แก่ โลกสามัญ (Profane World) และโลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred World) ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการนำมาใช้ในการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่อาศัยอยู่ใน โลกสามัญ (Profane World) ซึ่งปริตดา เฉลิมเฝ้า กอนันตกุล (2546) ให้ความหมายว่าเป็นโลกที่มองเห็นและสัมผัสได้ ซึ่งมีทั้งการเกิดและตาย สุขและทุกข์ โดยนำเรื่องราวที่ถูก บันทึกรวบรวม เรื่องเล่า ตำนาน ในอดีตของชุมชนมาผูกโยงเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งนี้ความ เชื่อในเรื่องเล่าและตัวตนของชุมชนจะถูกเก็บรักษาไว้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนจน กลายเป็นส่วนหนึ่งของบริบทชุมชน โดยสร้างความเชื่อเกี่ยวกับพลังเหนือธรรมชาติและโลกหลังความตาย ซึ่งเป็นโลกที่พระเจ้าและวิญญาณมนุษย์สิงสถิตอยู่ เรียกว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred World) ซึ่ง Emile Durkheim (1915) ได้กล่าวว่า โลกศักดิ์สิทธิ์ และโลกสามัญ เป็นมโนทัศน์อย่างหนึ่งในการพิจารณาระบบ ความเชื่อและศาสนา เพื่อสัมผัสหรือเข้าถึงโลกศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์จึงสร้างพื้นที่เฉพาะสำหรับประกอบ พิธีกรรม ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างโลกสามัญของผู้คนกับโลกทางความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติหรือ วิญญาณ เรียกว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Place) โดยลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถสังเกตได้จาก 3 ลักษณะ ได้แก่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2544)

1. ลักษณะเชิงพื้นที่ซึ่งมักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่เด่น อาทิ เนินเขา หรือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอย อันไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ศาสนสถานของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว หรือมีลักษณะทางธรรมชาติที่ แปลกประหลาด
2. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ชุมชนได้สร้างความหมายให้แก่พื้นที่ที่มีความสำคัญ ในชุมชน ผ่านการผูกเรื่องราว ตำนาน ในอดีตเป็นเรื่องราวเล่าขานต่อกันมาจนกลายเป็นความเชื่อในพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งตำนานได้ผูกโยงความเป็นตัวตนของคนในชุมชน เข้ากับพลังอำนาจบางอย่างที่ อธิบายไม่ได้ระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ
3. ร่องรอยกิจกรรมทางศาสนา พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จะมีร่องรอยหรือสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้เชื่อว่า เป็น ร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ โดยมีความเกี่ยวข้องกับตำนานในพื้นที่



แนวคิดพิธีกรรม

พิธีกรรมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีอยู่ทุกๆ สังคมและศาสนาในสังคมนั้นๆ เพราะพิธีกรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงศาสนาให้ดำรงอยู่ อีกทั้งยังเป็นแหล่งก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมอีกด้วย พิธีกรรมนับว่าเป็นผลมาจากความเชื่อของมนุษย์ เมื่อเชื่อในสิ่งใดก็มักจะให้ความศรัทธาและบนบานเพื่อขอความช่วยเหลือจากสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าจะสิ่งดังกล่าวจะอำนวยประโยชน์ให้หรือไม่ก็ตาม และกลายเป็นพิธีกรรมเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ในสิ่งที่ตนนับถือ (อุทัย หิรัญโต, 2526)

อุทัย หิรัญโต (2526, น.197) ได้ให้คำอธิบายความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่กระทำในโอกาสต่างๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทางสังคม อันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม กฎหมายหรือระเบียบของสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบของพิธีการ (Ceremony) แต่ไม่ได้มีความหมายตรงกันนัก ข้อแตกต่างที่สำคัญคือพิธีการเป็นการปฏิบัติในสังคมที่มีคนจำนวนมากกว่าหนึ่งคน แต่พิธีกรรมอาจจะปฏิบัติเพียงคนเดียวก็ได้ นอกจากนี้พิธีกรรมมักจะจัดให้มีขึ้นในเหตุการณ์สำคัญๆ ลักษณะสำคัญของพิธีกรรมคือส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา และมักเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ในการแสดงความหมายและมีการแสดงให้เห็นความมหัศจรรย์ หรือความสำคัญของสิ่งต่างๆ เพื่อให้บุคคลเกิดความเกรงขามหรือเคารพนับถือด้วย (อุทัย หิรัญโต, 2526)

สรุปได้ว่า “พิธีกรรม” คือ วิธีการกระทำอันศักดิ์สิทธิ์ที่นำไปสู่เป้าหมายด้วยการน้อมนำจิตใจให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในขณะที่เดียวกันพิธีกรรมเป็นจุดนัดหมายที่จะทำให้ ทุกคนมีการปฏิบัติเป็นเอกภาพ เมื่อพิธีกรรมเริ่มขึ้น ทุกคนก็พร้อมที่จะปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ พิธีกรรม จึงเป็นจุดนัดพบ และเป็นจุดนัดหมาย โดยเฉพาะ สำหรับชุมชนหรือหมู่ชนในสังคมนั้นๆ ให้มองเห็นความสำคัญที่จะเริ่มการใดๆ กันอย่างจริงจัง เพราะการกระทำที่สำคัญของชุมชนหรือของส่วนรวมล้วนแต่เป็นเรื่องพิธีกรรม (Ceremony) ถ้าเกี่ยวกับศาสนาเรียกว่า ศาสนพิธี (Ritual) ในแต่ละศาสนามีลักษณะแตกต่างกันไปตามความเชื่อในศาสนานั้น บางพิธีกรรมเกิดขึ้นเพราะความศรัทธาภักดี แต่บางพิธีกรรมก็เกิดขึ้นตามคำสั่งของผู้เป็นศาสดา เพราะพิธีกรรมเป็นภาคปฏิบัติของศาสนาที่เห็นได้ชัดก็คือ การสวด การปฏิญาณตน การเช่นสรวงสังเวท เป็นต้น (อุทัย หิรัญโต, 2526)

แนวคิดการประกอบสร้าง

Stuart Hall มีมุมมองว่า แท้จริงแล้วไม่เคยมีสิ่งที่เรียกว่า ความเป้นจริง เกิดขึ้นจนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้าง (construct) ความเป้นจริงนั้นขึ้นมา และการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้างความเป้นจริงขึ้นมาตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป้น ความจริงชุดเดียวกัน เช่น ในตำนานเรื่องแมนาคพระโขง ระหว่างแมนาคกับพีมาก ตางก็มีรหัส สื่อสารเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอมมนุษย์ คนละชุดกัน ในขณะที่พีมากประกอบสร้าง ความจริงว่า มนุษย์กับอมมนุษย์นั้นต่างฝ่ายควรอยู่กันคนละภพ แต่แมนาคกลับประกอบสร้างความจริงที่แตกต่างออกไปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาไม่ควรอยู่บนเงื่อนไขความเป้นคนหรือเป้นผี ในสวนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีการสร้างโบราณสถานผู้ที่สร้างเหล่านั้นต่างมีการสถาปนาความจริงไว้แล้วเพื่อสร้างสิ่งเคารพบูชา และมีพิธีกรรมในการบวงสรวงโบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้น เมื่อเวลาผ่านไปช่วงหนึ่งมีการละเลยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจึงทำให้ผู้ที่อยู่ในอาณาบริเวณนั้นได้กลับมารื้อฟื้นโบราณสถานสิ่งสำคัญ ให้กลับคืนมา มีชีวิตอีกครั้งด้วยการประกอบสร้างความจริงขึ้นใหม่ หรืออาจผลิตซ้ำความหมายเดิม แต่มีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2548)



การประกอบสร้างความเป็นจริงตามการอธิบายของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม เชื่อว่าความรู้ที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่น และสังคม เป็นความรู้ที่ไม่ได้รับรู้โดยตรง ฉะนั้น มนุษย์ควรรับรู้โลกและสังคมด้วยตนเองและสละทิ้ง ประสบการณ์ที่ได้ผ่านผู้อื่น กล่าวคือ รับรู้ประสบการณ์ สำนึกค่านิยม โลกทัศน์เฉพาะตัวจากการ ไต่สัมผัสกับโลกโดยตรง และเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ แล้วมนุษย์ก็จะให้ ความหมายแก่สิ่งเหล่านั้น และโลก ตามการรับรู้ของตน พฤติกรรม/การกระทำของมนุษย์จึงเป็นผลจากวิธีการที่มนุษย์ให้ความหมายแก่โลก จะเห็นได้ว่า มนุษย์สร้างโลกทางสังคม (social world) ด้วยตนเอง ความรู้ของ มนุษย์จึงเกิดจากการสร้างโลกทางสังคมจากการสร้างความหมายให้แก่การกระทำของตนเองและ ผู้อื่น ความเป็นจริงจึงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยสำนึก (consciousness) ของบุคคลแล้วเชื่อมโยง เขากับความคิดและการกระทำ ลักษณะสำคัญของมนุษย์ คือ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจากแนวคิดนี้ สามารถอธิบายได้โดยแนวคิดของ Alfred Schutz (อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2552) นักทฤษฎีของสำนักปรากฏการณ์นิยม ที่นำเสนอว่า ความคิดและการกระทำของมนุษย์ เป็นผลมาจากปทัสถาน ทางสังคม และระบบค่านิยมต่าง ๆ ส่วนในแง่ของการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมขึ้นมานั้น เป็นผลจากความสัมพันธ์ของจิตสำนึก (consciousness) บวกกับความคิดและการกระทำของตนเอง ซึ่งทำให้มนุษย์รู้สึกวาทนเองมีอิสระในการที่จะสร้างความเป็นจริงอะไรขึ้นมาก็ได้ ตามความพอใจของตน แต่ในความเป็นจริงแล้ว มันอยู่ภายใต้การควบคุมของปทัสถาน และระบบ ค่านิยมของสังคม ทั้งนี้ Alfred Schutz สนใจคำถามหลัก 3 คำถาม คือ (1) คนเราสร้างความหมาย (make sense) กับโลกรอบตัวอย่างไร เช่น ทำไมเรา จึงรู้ว่าศักดิ์ศรีสำคัญกว่าเงิน (2) คนเราก่อสร้าง ดัดแปลง สร้างใหม่ และรื้อซ่อม (construct, reconstruct, deconstruct) ชีวิตประจำวันของตัวเองได้อย่างไร (3) คนเราสามารถทำอะไรไปได้โดยปริยาย โดยไม่ต้องหยุดคิดหรือหยุดตั้ง คำถามได้อย่างไร ที่เรียกว่า taken for granted เช่น เรารู้โดยปริยายว่า ขึ้นรถเมล์ก็ต้องจ่ายค่า โดยสาร ถึงที่หมายก็ต้องลง เจ้านายดูดา ก็ต้องทำหน้าสลด เป็นต้น คำถามทั้ง 3 ข้อนี้ สำนักปรากฏการณ์นิยมตอบว่า ที่เราทำได้ทั้งหมดก็เพราะว่า เราแต่ละคนมี “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” (stock of social knowledge) เอาไว้เป็นคู่มือ เมื่อเรา เผชิญกับโลก เราจึงสามารถแปลคลังแห่งความรู้ของเราออกมาใช้ภายในพริบตา จนดูคล้ายทำได้โดยอัตโนมัติ ในการประกอบสร้างความจริงดังกล่าวจึงได้นำตำนาน เรื่องเล่า และพิธีกรรมมารวมกันเพื่อให้สถานที่สำคัญของวัดเขียนบางแก้วกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แทรกซึมในชีวิตประจำวันของผู้คนที่อยู่ในชุมชนวัดเขียนบางแก้ว

วิธีการศึกษา

ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คนได้แก่ ชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง และผู้มีความรู้เรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์วัดเขียนบางแก้ว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเพียงแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่วัดเขียนบางแก้วและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบบริเวณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดเขียนบางแก้ว รวมไปถึงการจัดกิจกรรมวันสำคัญ พิธีกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดเขียนบางแก้ว



3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าอาวาส และชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่วัดเขียนบางแก้ว และผู้มีความรู้เรื่องพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์วัดเขียนบางแก้ว และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบบริเวณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดเขียนบางแก้ว รวมไปถึงการจัดกิจกรรมวันสำคัญ พิธีกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัวัดเขียนบางแก้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึก นำมาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา ตีความ และสร้างข้อสรุป นำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์วัดเขียนบางแก้ว

การศึกษาถึงการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวัดเขียนบางแก้ว หมู่ที่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้นำเสนอในส่วนที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุซึ่งเป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธา ซึ่งถูกสร้างขึ้นในวัดเขียนบางแก้ว เพื่อให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีผู้คนมาเคารพกราบไหว้และมีการทำพิธีกรรมทุกปีโดยจะนำเสนอเฉพาะส่วนที่เป็นอัตลักษณ์ของวัดเขียนบางแก้วที่สำคัญ

1.1 พระบรมธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว

พระบรมธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้วมีการประกอบสร้างเพื่อให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์โดยกระทำการผ่านตำนาน ที่มีการบอกเล่าจากรุ่นบรรพบุรุษจนกระทั่งถึงกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดเขียนบางแก้วมาหลายช่วงอายุคน คือพระบรมธาตุเจดีย์ มีตำนานพื้นเมืองกล่าวว่า เจ้าพระยาภูมารกับพระนางเลือดขาว เป็นผู้สร้าง เสร็จแล้วให้จารึกเรื่องราวการก่อสร้างลงบนแผ่นทองคำเรียกว่าเพลาวัต สร้างเสร็จ เมื่อปี พ.ศ.1492 ต่อมาในปีพ.ศ.1493 เจ้าพระยาภูมารและพระนางเลือดขาวได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากเกาะลังกา มาบรรจุไว้ในพระมหาธาตุเจดีย์ เพลานางเลือดขาวหรือบางท่านเรียกว่า เพลาเมืองสทิงพระ กล่าวว่า เจ้าพระยากรุงทอง เจ้าเมืองสทิงพาราณสี ได้สร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นไว้ที่วัดเขียนและวัดสทิงพระ เมื่อประมาณปี พ.ศ.1542 และจากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่พบว่า

“...เท่าที่ยายจำได้ ยายเกิดมา ยายก็เห็นพระธาตุเจดีย์มีอยู่แล้ว แต่ตามประวัติ เล่ากันว่าพระนางเลือดขาวกับพระยาภูมารเป็นคนสร้างขึ้นมา พระนางเลือดขาวเป็นเด็กที่ตาโหมกับยายเพชร คนเลี้ยงช้างของเจ้าเมืองแหล่นะเลี้ยงมา เลี้ยงมาพร้อมกับพระหน่อ พ่อเด็ก 2 คนนี้ ใหญ่ขึ้นมา ตาโหมกับยายเพชรให้เด็ก 2 คนแต่งงานอยู่กินด้วยกัน พอตากับยายตาย ทั้งสองคนได้เป็นคนเลี้ยงช้างแทน แล้วก็ย้ายบ้านจากบ้านพระเกิดมาอยู่ ที่นี้ทั้งสองคนเลื่อมใสในศาสนา มาก ทั้งสองคนก็เลยเป็นคนสร้างพระธาตุขึ้นมาพอสร้างเสร็จแล้วพระนางเลือดขาวแก่ก็เดินทางไปลังกาไปเอาพระธาตุของพระพุทธเจ้ามาไว้ที่เจดีย์ที่ยอดพระธาตุทำด้วยทองคำหนักรู้สิกว่า 97 บาทหม้ายก็ไมรู้ แต่ตอนหลังถูกโจรขโมยไปหมด เมื่อไม่นานมานี้ เจ้าอาวาสกับนายอำเภอและกัชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างขึ้นใหม่ เสียงเค้าว่าที่ยอดพระธาตุใช้ทองคำประมาณ 2,000 กรัมได้ แทนยอดพระธาตุอันเก่าที่ถูกโจรลักหายไป วันที่เค้าเอาทองมาคืนยอดพระธาตุเค้าจัดงานใหญ่หลายวันหลายคืน ซึ่งตัวยายเองก็ได้ร่วมทำบุญทอง 1 บาทตามกำลังที่ยายมี..” (เชียว ดำทินวงศ์,สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2558)



“...เชื่อว่าพระแม่นางเลือดขาวเป็นคนสร้าง พระธาตุวัดตะเขียนบางแก้วเป็นทรงโบราณจริงๆจากที่สังเกตได้จะมีกาคาบกระดิ่งทุกทิศมีหมดเลยทั้งสี่ทิศ ประตูปูญสี่ทิศ พระธาตุในวัดตะเขียนเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คำว่าพระธาตุมีความหมายสูงสุดแล้วก็คือได้บ่งบอกให้รู้ว่าเมืองเมืองนี้ก็เป็นเมืองหนึ่งที่เคยเจริญมาก่อนในอดีตกาลเพราะเป็นสถานที่เป็นศูนย์รวมทางจิตของประชาราษฎร์ทั้งเมืองเป็นสถานที่ที่บุคคลมารวมความศรัทธากันที่นี่...”(สัมภาษณ์ ชูบุญ, สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2558)

“...พระธาตุวัดตะเขียนบางแก้วจริงแล้วจะมีอโมงค์ใต้ดินจากฐานของพระธาตุลงไปใครองใต้พระธาตุของเมืองพัทลุง มีทวดจระเข้เฝ้าอยู่ปากทาง ถ้าย้อนอดีตแต่ก่อนท่านจะขึ้นมาให้เห็นปีละครั้งท่านจะมานอนเหมือนคนที่ขึ้นมาดูลูกหลานใครจะเข้าไปใกล้ท่านก็ไม่ขยับหรือกระดิกตัวเลย ได้แต่นอนเปิดตาปิดตาแลอยู่แบบนี้ไม่ได้ทำอะไรใคร...”(พระครูภาเดิม (เพิ่ม) ฐานภทโท, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558)



ภาพประกอบที่ 1 พระบรมธาตุเจดีย์ และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พระบรมธาตุเจดีย์มีการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านเรื่องเล่าและตำนานที่แตกต่างกันออกไป โดยชาวบ้านบางแก้วเชื่อว่าพระนางเลือดขาวเป็นคนสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นมา พระบรมธาตุเจดีย์มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สวยงาม พระบรมธาตุเจดีย์นับว่ามีความสำคัญกับชาวบ้านบางแก้วได้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้าน มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดของบรรพบุรุษที่สืบเนื่องและปฏิบัติกันมาแต่สมัยโบราณ อีกทั้งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

1.2 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นบ่อน้ำที่มีอยู่คู่พระบรมธาตุวัดตะเขียนบางแก้ว น้ำจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ในสมัยโบราณซึ่งน้ำจากบ่อนี้ใช้ประกอบพิธีตักน้ำพิพัฒน์สัตยาและในปัจจุบันจังหวัดพัทลุงจะได้นำน้ำจากบ่อนี้ประกอบพิธีสำคัญต่างๆเสมอมา ถือว่าเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนเคารพ เลื่อมใส และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

“...บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นบ่อน้ำที่มีอยู่คู่กับพระธาตุเจดีย์วัดตะเขียนบางแก้วมานานมากแล้วก็น่าจะมีพร้อมๆกับวัดและกับพระธาตุ น้ำจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์สมัยโบราณที่พ่อแม่ตายายเราแต่แรก เอามาต้มกินเป็นสิริมงคล และที่ชาวบ้านบางคนเชื่อว่าถ้าตั้งจิตอธิษฐานขอพรให้หายเจ็บหายป่วยแล้วเอาน้ำจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์มากิน จะทำให้หายเจ็บหายป่วยได้ อีกอย่างน้ำจากบ่อน้ำนี้ใช้ประกอบพิธีตักน้ำพิพัฒน์สัตยาของพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อนและปัจจุบัน ในแต่ละปีจะมีทหารจากราชวังเข้ามาเอาน้ำ จากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เพื่อไปประกอบพิธี...”(พิชัย สัจจา สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2558)

“...บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่อดีตกาลมาในวัดเขียนบางแก้วนี้เขาเรียกว่าเป็นวัดหลวงอาราม เมื่อมีพิธีกรรมของเมืองลุงตั้งแต่อดีตมาแล้วก็จะใช้น้ำในบ่อประกอบพิธีซึ่งมันเป็นน้ำที่ใสสะอาดและจิตสนิท เมื่อชาวบ้านเอาน้ำไปดื่มกินและอธิษฐานจิตของให้หายจากการเจ็บไข้ก็ได้หายจริงๆก็เลยเป็นที่มาของบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์มาจนถึงปัจจุบันแม้แต่พราหมณ์สมัยแต่ก่อนก็ใช้น้ำในบ่อนี้ประกอบพิธีกรรม...” (กิตติพงษ์ ชูบุ, สัมภาษณ์ 26 สิงหาคม 2558)

จากการวิเคราะห์พบว่าตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ถือว่าเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ เลื่อมใส และเป็นที่ยึดทางจิตใจ เพราะชาวบ้านต่างมีความเชื่อว่าการดื่มน้ำในบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์จะทำให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้ อีกทั้งน้ำในบ่อน้ำยังนำไปใช้ในพิธีดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยาของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน



ภาพประกอบที่ 2 โบสถ์พราหมณ์หรือเทวสถาน
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558

จากการวิเคราะห์พบว่าพิพิธภัณฑสถานของชาติวัดเขียนบางแก้วเป็นสถานที่จัดแสดงพระพุทธรูป โบราณวัตถุ และสิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้านต่างๆ ที่ชาวบ้านพบเจอ และมีเหลืออยู่ในวัดเขียนบางแก้วเนื่องจากเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าบริเวณวัดเขียนบางแก้วเคยเป็นสถานที่ รุ่งเรืองมาก่อนและยังเป็นเมืองเก่าของพัทลุง

1.3 โบสถ์พราหมณ์หรือเทวสถาน

โบสถ์พราหมณ์หรือเทวสถาน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระมหาธาตุเจดีย์ ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดแขกซี” เป็นชื่อที่ใช้เรียกชาวอินเดียรุ่นๆ ชาวหม้อขาวซึ่งหมายถึงพวกพราหมณ์นั่นเอง ปัจจุบันโบสถ์พราหมณ์ที่หักพังเหลือแต่ฐานเป็นเนินก่ออิฐฝังจมดิน เห็นพอเป็นแนวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โบสถ์แห่งนี้เข้าใจว่าคงสร้างขึ้นพร้อมกับเมืองพัทลุงเก่า เพราะเมืองเก่าที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดียมักจะมีโบสถ์เป็นของคู่กับเมืองเสมอ พราหมณ์ถือว่าเป็นชนชั้นสูงเป็นเจ้าของพิธีการต่างๆ ประจำเมืองหรือประจำราชสำนักเจ้าเมืองหรือพระมหากษัตริย์จะต้องอาศัยประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่นพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาพิธีเสวยเคราะห์เมืองพราหมณ์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหัวเมืองพัทลุงนี้เข้าใจว่าจะเป็นพวกลัทธิไศวนิกายที่ถือว่าพระอิศวรเป็นใหญ่กว่าเทพทั้งหลาย เพราะบนเนินโบสถ์มีฐานศิวลึงค์หรือโยนี 2 แผ่นและองค์ศิวลึงค์ 1 ชิ้น เหลือปรากฏเป็นหลักฐานอยู่จนถึงปัจจุบันนี้



“...ตามตำนานเล่ากันว่าในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ยกทัพไปปราบปรามแคว้นกสิงคราชในอินเดียทำให้ชาวอินเดียได้รับความเดือดร้อนเพราะภัยสงคราม จึงพากันอพยพมายังแหลมมลายู แล้วเดินบกข้ามมายังเมืองพัทลุง ส่วนมากพวกอินเดียจะนับถือศาสนาพราหมณ์ ไม่ว่าพราหมณ์ไปตั้งถิ่นฐานที่ไหน ที่นั่นจะต้องมีโบสถ์พราหมณ์ เพราะโบสถ์พราหมณ์เป็นที่สำหรับทำพิธีกรรมต่างๆของเค้า โบสถ์พราหมณ์ที่วัดที่มีให้เห็นก็มี รูปปั้นพราหมณ์ ขึ้นส่วนศิวลึงค์และอุมาลึงค์หินทรายจำนวนมากขึ้นที่แสดงเป็นหลักฐานให้เห็นอยู่...”(นางสาวริน รักเลง สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2558)

“...เมืองพัทลุงสมัยก่อนเป็นเมืองที่ว่ามีพราหมณ์ ผู้แสวงบุญ ก่อนที่จะเกิดพระพุทธศาสนา เกิดขึ้น ก็มีพราหมณ์นี้แหละเกิดขึ้นมาก่อน ในพิธีกรรมอะไรก็แล้วแต่ เมื่อก่อนก็มีพราหมณ์นี้แหละเป็นที่ตั้งในการประกอบพิธีต่าง ๆ พราหมณ์นี้ก็เปรียบเสมือนนักแสวงบุญดี ๆ นี่เอง ก็เลยได้มีโบสถ์พราหมณ์นี้แหละเป็นหลักฐานให้เห็น...” (นางสุธนรี ศรีวิชัยสกุล สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558)

จากการวิเคราะห์พบว่า ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่มีมาก่อนพุทธกาล ซึ่งเมื่อก่อนการประกอบพิธีกรรมต่างๆจะใช้พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี ส่วนโบสถ์พราหมณ์เป็นศูนย์กลางความเจริญของศาสนาพราหมณ์สมัยอดีต ซึ่งพราหมณ์จะใช้โบสถ์พราหมณ์เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม และเชื่อกันว่าสร้างขึ้นพร้อมกับเมืองพัทลุงเก่า ตามประวัติความเป็นมาของพราหมณ์เล่าว่าไม่ว่าพราหมณ์ไปตั้งถิ่นฐานที่ไหน ณ ที่บริเวณนั้นจะต้องมีโบสถ์พราหมณ์

1.4 วิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

วิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบสถ์พราหมณ์ ระยะห่างกันประมาณ 50 เมตร ปัจจุบันหักพังเหลือแต่เนินฐานเป็นเนินดินรูป 4 เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานชุกชีก่อด้วยอิฐและหิน ตอนบนมีชิ้นส่วนพระพุทธรูปจำหลักหินทรายแดง ศิลปะอยุธยาตอนต้นทั้งระเกะระกะอยู่หลายชิ้นคือพระเศียรพระพุทธรูปหินทรายแดงมีขนาด 61 เซนติเมตร กว้าง 38 เซนติเมตร วัดโดยรอบ 1.34 เมตรพระพุทธรูปศิลาทรายแดงไม่มีเศียร จำนวน 3 องค์ องค์กลางปางมารวิชัยประทับนั่งขัดสมาธิราบ สูงจากพระเพลาถึงพระศอ 60 เซนติเมตร หน้าตักกว้าง 1.30 เมตร องค์ด้านซ้ายมือปางมารวิชัยประทับนั่งขัดสมาธิเพชร หน้าตักกว้าง 66 เซนติเมตร วัดโดยรอบพระองค์ใต้ 71 เซนติเมตร องค์ด้านซ้ายมือ สูงจากพระเพลาถึงพระศอ 53 เซนติเมตร

“...ที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เล่ากันว่าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของเจ้าแผ่นดินสมัยแต่ก่อน เป็นสถานที่ใช้สาบาน ให้สัตย์ปฏิญาณของพวกขุนนาง ทหาร คนสำคัญของแผ่นดิน ที่ต้องสาบานเพื่อให้ความซื่อสัตย์แก่พระเจ้าแผ่นดิน ...” (นางสิริวรรณทิพย์ สว่างรัตน์, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558)

“...ที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทุกคนหรือใครก็แล้วแต่ที่ได้รับมอบหมายในราชการไม่ว่าตั้งแต่ผู้ใหญ่หรือผู้น้อย สูงหรือต่ำหรือบุคคลธรรมดาประชาชนที่ได้กระทำผิดอะไรก็แล้วแต่ก็ต้องไปบอกกล่าวตราบนี้หรือจะไปให้คำสัตย์ปฏิญาณกันตรงนี้เหมือนว่าเป็นศาลยุติธรรม ใครๆก็กลัวเกรงกับสถานที่แห่งนี้เป็นอย่างนัก ปัจจุบันเป็นสถานที่ที่หลงเหลืออยู่แค่นี้แหละ ” (พระครูกาเดิม (เพิ่ม) ฐานภทโท, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558)



ภาพประกอบที่ 3 วิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาและพระแก้วकुลาศรีมหาโพธิ์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558

จากการวิเคราะห์พบว่าวิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม
สาบานตน เป็นเข้ารับใช้ของแผ่นดิน และให้คำมั่นสัญญาว่าจะมีความซื่อสัตย์ต่อองค์พระมหากษัตริย์และ
แผ่นดินที่อยู่อาศัย ซึ่งในการทำพิธีจะใช้น้ำในบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในการดื่ม

1.5 พระแก้วकुลาศรีมหาโพธิ์

พระแก้วकुลาศรีมหาโพธิ์ ชาวบ้านเรียกว่า “พระकुลา” หรือ “วัดพระकुลา” ประดิษฐาน
อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวิหารถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ระยะห่างกันประมาณ 50 เมตร พระकुลาเป็น
พระพุทธรูปหินทรายแดงปางมารวิชัยศิลปะอยุธยาตอนต้น (พุทธศตวรรษที่ 19 -20) เดิมเป็นพระพุทธรูป
ชำรุดมาก ถูกชาวบ้านทุบทำลายเพื่อหาสมบัติในองค์พระ จนในที่สุดพระพุทธรูปแตกทำลายเป็นชิ้นเล็ก
ชิ้นน้อยเหลือเฉพาะพระหัตถ์ที่พอจะใช้ศึกษาแบบอย่างศิลปะได้ ชิ้นส่วนต่างๆ ที่เหลือตั้งกองอยู่บนฐาน
วิหารก่ออิฐรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เสาววิหารก่อด้วยอิฐถือปูนแต่หักพังไปหมดแล้ว พระเศียรวัดโดยรอบได้ 1.30
เมตร สูง 1 เมตรเศษ ต่อมาในสมัยที่พระมหาประพันธ์ ธมมนาโถ เป็นเจ้าอาวาสวัด พ.ศ. 2505 ได้ว่าจ้าง
ช่างชื่อ นายวัน เป็นชาวบ้านลำปำมาทำการบูรณะปั้นองค์พระकुลาด้วยปูนเสียใหม่ เสร็จแล้วได้ทำพิธีการ
ต่อพระเศียร เมื่อวันศุกร์ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 (พฤษภาคม) พ.ศ. 2505 ด้วยเหตุที่ฝีมือช่างไม่ดีพอ จึงทำให้
องค์พระกับเศียรไม่ได้สัดส่วนกัน กล่าวคือ พระเศียรใหญ่ พระองค์เล็ก ชิ้นส่วนที่เหลือที่ไม่ได้นำเข้า
ประกอบ เช่นพระบาท พระกร ที่หักกองอยู่หน้าฐานชุกชีพระकुลานั้นเอง

การสร้างพระकुลาตามตำนานกล่าวว่า พระยาพัทลุงได้กวาดต้อนเชลยศึกชาวอินเดียได้
ซึ่งชาวไทยภาคใต้เรียกว่า “พวกकुลา” ให้สร้างขึ้นจึงเรียกว่า “พระकुลา”

“...โยมพ่อ โยมแม่ หรือว่าพ่อกับแม่ของยาย เล่าให้ฟังว่า พระแก้วकुลา เป็นพระองค์
ใหญ่มาก สร้างจากพวกकुลา พวกकुลานี้เป็นพวกนักโทษที่ถูกจับมา เจ้าเมืองสั่งให้นักโทษพวกนี้สร้างพระ
แก้วकुลาขึ้นมา ตอนหลังชาวบ้านคิดว่าช่างในองค์พระมีสมบัติ มีทองคำอยู่ ก็ได้ทุบพระเสียพัง แตก หัก
หมด พระมหาประพันธ์และเป็นคนให้นายวันบ้านลำปำสร้างขึ้นมาใหม่ พวกเรานี้แหละกับพวกชาวบ้าน
หลายคนมาช่วยกันขนทราย ขนปูน ช่วยกันสร้างจนเป็นองค์พระขึ้นมาใหม่...” (รอบ ชูชู, สัมภาษณ์ 29
สิงหาคม 2558)

จากการวิเคราะห์พบว่า พระแก้วकुลาศรีมหาโพธิ์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าพระแก้วकुลา
เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นมาสมาสมัยอยุธยา ตามความเชื่อเข้าใจกันว่า เป็นสถานที่พวกकुลามารวมตัวกันและ
สร้างพระพุทธรูปขึ้นมา

1.6 โศกเมืองเก่าพัทลุง (เสาหลักเมือง)

โศกเมืองเก่าพัทลุง(เสาหลักเมือง) ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นสันทรายทางทิศเหนือของวัดเขียนบางแก้วอยู่ห่างจากทะเลสาบประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ เป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงเก่า ตามตำนานกล่าวว่า เป็นเมืองของเจ้าพระยาภูมารักษ์นางเลือดขาว มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 แต่บางท่านก็ว่าเป็นเมืองสมัยศรีวิชัย(พุทธศตวรรษที่ 13 -18) ตามหลักฐานส่วนใหญ่ที่พบในบริเวณเมืองเก่า และที่งมพบในทะเลสาบหน้าเมืองเก่าโคกใหญ่ที่สุดคือโศกเมืองเก่ากันว่าเป็นที่ไว้หลักเมือง

“...เสาหลักเมืองนี้เป็นที่ตั้งของพัทลุงแต่แรก เป็นเรื่องที่น่าพิศวง ตายายเล่าต่อกันมาว่า เป็นที่ตั้งของเมืองลุงที่แรกเลย ก่อนที่จะไปตั้งเมืองที่อื่น เมืองพัทลุงนี้เป็นเมืองที่แม่อยู่หัวกับพระหน่อสร้างขึ้นมา ที่หลักเมืองตรงนี้เป็นที่ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านมาตั้งแต่โบราณ เพราะเชื่อว่าก่อนที่ชาวบ้านจะไปออกศึก เจ้าเมืองจะเรียกรวบรวมคนที่จะไปรบกันที่นี่ เพื่อปลุกขวัญกำลังใจให้คนที่ออกรบมีกำลังใจสู้เพื่อบ้านเมือง...” (นายประเสริฐ ชูบุญ, สัมภาษณ์ 30 สิงหาคม 2558)

“...บ่งบอกถึงเมืองเก่าพัทลุง ที่ได้ทิ้งไว้เป็นหลักฐานของเมืองพัทลุงในอดีตกาล เคยได้ตั้งอยู่ที่นั่น เพราะว่าเสาหลักเมืองอันนี้ มันเป็นของเก่าแก่ตั้งแต่ตั้งเดิมมา เสาหลักเมืองอันนี้เปรียบเสมือนว่าให้ลูกหลานแถวนี้ได้ประลึกกราบไหว้ ว่าสถานที่แห่งนี้ก็คือเมืองลุง คือเมืองเก่าของพัทลุง มันคือหลักฐานที่ชัดเจนที่ทำให้ทุกคนได้เห็น...” (นายจำนง กลายเจริญ, สัมภาษณ์ 30 สิงหาคม 2558)



ภาพประกอบที่ 4 พระแก้วจุฬารัตน์มหาโพธิ์ พระพุทธรูปสองพี่น้อง และพระนางเลือดขาว
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 5 สิงหาคม 2558

จากการวิเคราะห์พบว่าโศกเมืองเก่าพัทลุง (เสาหลักเมือง) เข้าใจว่าน่าจะเป็นสถานที่ตั้งเมืองเก่าพัทลุงที่แรก เพราะจากหลักฐานไปสอดคล้องกับตำนานการตั้งถิ่นฐานและการสร้างเมืองพัทลุง เพราะบริเวณที่แห่งนี้มีทำเลที่เหมาะสมในการค้ากับชาวจีน

1.7 พระพุทธรูปสองพี่น้อง

พระพุทธรูปสองพี่น้อง ประดิษฐานอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระจุลา ระยะห่างประมาณ 200 เมตร เป็นพระพุทธรูปหินทรายแดงทั้ง 2 องค์ เข้าใจว่าเจ้าเมืองพัทลุงได้สร้างขึ้นไว้ในสมัยอยุธยาตอนต้นพร้อมกับพระจุลา เดิมชำรุดหักพังเหลือแต่พระเศียรตั้งอยู่บนฐานชุกชี ต่อมา พ.ศ. 2507 พระมหาประพันธ์ ธรรมนาโถ เจ้าอาวาสวัดเขียนบางแก้วได้คิดการบูรณะขึ้นโดยมี นายคลิ่ง ตัญญาณะ เป็นนายช่างปั้น ปั้นพระขึ้นมาใหม่และนำชิ้นส่วนของเดิมเข้าประกอบด้วยงานแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2513 พระพุทธรูปทั้ง 2 องค์ มีขนาดเท่ากัน คือสูงรวมทั้งฐานชุกชีด้วย 6 เมตร หน้าตักกว้าง 2.50 เมตร การสร้างพระพุทธรูปทั้ง 2 องค์ ตามตำนานว่า ผู้สร้าง คือ “เจ้าฟ้าค่อลาย” บุตรของพระนางเลือดขาวกับ



เจ้าพระยา कुमारเจ้าเมืองพัทลุง สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์และเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้กับบิดามารดาผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงเรียกพระพุทธรูปทั้ง 2 ที่สร้างขึ้นว่า “พระพุทธรูปสองพี่น้อง” แต่ตามหนังสือพระกัลปนาวัต กล่าวไว้ว่าเจ้าพระยาเสมรียงได้สร้างพระพุทธรูปไว้ 7 องค์ จึงมีต้องสงสัยว่าพระพุทธรูปทั้ง 2 นี้ จะต้องสร้างขึ้นพร้อมกับพระคูลาตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในราวพุทธศตวรรษที่ 19 -20

“...เจ้าฟ้าคอลาย เป็นคนสร้างพระสองพี่น้องขึ้นมาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับพ่อและแม่นั้นคือ พระนางเลือดขาวกับพระหน่อ แต่ก่อนเค้าเรียกพระพี่ พระน้อง แต่ตอนหลังเค้าได้เปลี่ยนชื่อเป็นพระสองพี่น้อง ตามหลักฐานที่พบในแผ่นทองคำ ก่อนหน้านั้นพระสองพี่น้องมันเคยถูกทุบพังไปแล้วด้วยฝีมือของพวกโจร แต่ตอนหลังพระประพันธ์ได้ให้ชาวบ้าน และก็ช่างคลังเอาส่วนที่เหลืออยู่สร้างขึ้นมาใหม่จนเป็นองค์ปัจจุบัน...” (ละไม นุชภู, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2558)

“...หลวงพันธ์เป็นคนปั้นพระสององค์นี้ขึ้นมา เค้าเรียกว่าพระพี่กับพระน้อง ก็คือพระสองพี่น้องที่เค้าเรียกกัน ทุกวันนี้ที่ท่านได้สร้างขึ้นมาก็แทนว่าเป็นสัญลักษณ์ของคนในเมืองลุงให้รักกันเหมือนพี่เหมือนน้อง ก็เลยได้สร้างพระสององค์นี้เป็นตัวแทนของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา...” (นายปรีชา จันทร์, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558)

จากการวิเคราะห์พบว่าพระพุทธรูปสองพี่น้องตามความเชื่อของชาวบ้านเข้าใจว่า เจ้าฟ้าคอลาย ลูกของพระนางเลือดขาวและพระยา कुमारเป็นคนสร้าง เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดาและมารดาที่ได้ล่วงลับไปแล้ว แต่เดิมพระพุทธรูปสองพี่น้อง มีชื่อเรียกว่า พระพี่ พระน้อง แต่ได้เรียกเปลี่ยนไปตามกาลเวลาจนกลายเป็นพระสองพี่น้องในปัจจุบัน

1.8 พระนางเลือดขาว

พระนางเลือดขาวหญิงพัทลุงคนแรก หญิงไทยคนแรกที่เดินทางไปต่างประเทศศรีลังกา หญิงที่นำพระพุทธรูป “พุทธสิหิงค์” องค์จริงสู่ประเทศไทยหญิงพัทลุงคนแรกเดินทางไปสุโขทัยเป็นผู้สร้างมหาธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว หญิงผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า สร้างวัดไว้ถึง 5 จังหวัดสงขลา พัทลุง ตรัง ภูเก็ต นครศรีธรรมราช “พระนางเลือดขาว” เป็นคนพัทลุงที่มีศรัทธาแรงกล้าในพระพุทธศาสนา มีความสามารถสูง จดหมายเหตุพงศาวดารตำนาน ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานเชื่อถือได้ถึงปัจจุบันนับเป็นจำนวนได้เป็นพันปี ถึงแม้หลักฐาน พ.ศ./สมัย ไม่ตรงกันบ้างแต่บุคคลมีอยู่จริงพงศาวดารเมืองพัทลุง ฉบับหอสมุดแห่งชาติภาค 15 และหนังสือประวัตินางเลือดขาวเขียนไว้ว่านางเลือดขาวเป็นบุตรบุญธรรม ของตาสามโมและยายเพชร เกิดที่บ้านพระเกิด (ปัจจุบันบ้านพระเกิด ต. ฝาละมี อ.ปากพะยูน จ. พัทลุง) ปลาย่า (ฝั่ง) ตะวันตกของทะเลสาบ ตายายเป็นหมอสดำ (หมोजับช้าง, ความรู้ช้าง) หมอเฒ่า (สัตว์แพทย์) นายกองช้างเลี้ยงช้างส่งเจ้าพระยาทรงทอง เจ้าเมืองพัทลุง (ขณะนั้นเมืองพัทลุงตั้งที่เมืองสทิงพระ) นางมีผิวพรรณขาว เลือดที่ออกจากร่าง “ขาว” จึงเรียก “นางเลือดขาว” หลักฐานว่านางเลือดขาว เป็นบุตรลับๆ พ่อแม่ไม่กล้าเลี้ยงเพราะเลือดไม่เหมือนคนทั่วไปจึงมอบให้เป็นบุตรบุญธรรมแก่ตาชายเลี้ยงตาสามโม และยายเพชร เป็นตายายที่ใจบุญ รับผิดชอบเลี้ยงขณะนั้นมีบุตรบุญธรรมเลี้ยงอยู่แล้วหนึ่งคน ชื่อกุมาร เมื่อทั้งสองเจริญวัยขึ้นเป็นหนุ่มสาว ตายายก็ยกให้หนุ่มสาวแต่งงานกัน กุมารกับนางเลือดขาวย้ายจากบ้านพระเกิดไปที่ใหม่ ณ บางแก้ว (ระยะทางปัจจุบันประมาณ 15 กม.)เมื่อตายายถึงแก่กรรม กุมารกับนางเลือดขาวทำมาปนกิจศพแล้ว นำอัฐิไปฝังไว้ในถ้ำคูหาสวรรค์ กุมารกับนางเลือดขาวได้มรดกเป็นนายกองช้าง ต่อมากำลังมากขึ้นทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ทั้งสองมีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อไปอยู่ที่บางแก้วได้สร้างวัดบางแก้ว วัดสะทัง วัดสทิงพระ พร้อมๆกันสามวัด เพื่อสร้างอุทิศส่วนกุศลให้สองตายาย ดังที่หลวงจบเจริญพรบรรยายไว้ว่า



สองคนร่วมน้ำใจ ไปสร้างวัดตัดทางกรรม

นำบุญส่งไปให้ แก่ตายายพ่อบุญธรรม

สิ่งก่อสร้างของวัดบางแก้ว (ปัจจุบันวัดเขียนบางแก้วตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) พระเจดีย์ อุโบสถ วิหาร กุฏิ พระพุทธรูป ได้จารึกเรื่องราวของการสร้างวัดลงในแผ่นทองคำตามหลักฐานสร้างเสร็จ พ.ศ. 1492 และได้จัดฉลองรวมกันทั้งสามวัด (จากการคำนวณศักราชของศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ ตรงกับ พ.ศ. 1582 รวมถึงไม่สัมพันธ์กับการเดินทางไปกรุงสุโขทัย)

ต่อมา พ.ศ. 1493 ได้ร่วมเดินทางไปลังกาสิงห์กับพระยาศรีธรรมมาโคกราชเพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ในเจดีย์ที่ทรงสร้าง การเดินทางไปลังกา อดีตสมัยนั้นยากลำบากและกันดารมาก ต้องเดินทางโดยเรือ เรือมักเกิดประสออุบัติเหตุ เสียชีวิตระหว่างการเดินทางเสมอ แต่พระนางเลือดขาวเดินทางได้สำเร็จ เพราะก่อนออกเดินทางได้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้เดินทางโดยปลอดภัยและก่อนลงเรือที่เมืองกลาง (อ.กลาง จ.ภูเก็ต ปัจจุบัน) พระนางเลือดขาวได้สร้างวัดขึ้น 1 วัด คือวัดพระนางสร้างหรือวัดนางสร้าง มีตำนานอยู่ที่เมืองภูเก็ต รู้กันอยู่ว่าที่บริเวณหลังวัดนี้เดิมเป็นสมรภูมิ เมื่อครั้งเมืองกลางเกิดศึก โดยคุณหญิงจันและคุณหญิงมุก ใช้พระอุโบสถของวัดนี้เป็นที่ตั้งมั่นในการรบกับพม่า

พระนางเลือดขาว เมื่อกลับจากลังกา (สันนิษฐานว่าเรือต้องไปขึ้นฝั่งที่ตรัง) ได้สร้างวัดที่ตรัง 2 วัดตามตำนานบันทึก คือ วัดพระพุทธรูทสิงค์ เป็นวัดเก่าแก่ร่วมสมัยกับพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช และเจดีย์บางแก้ว พัทลุง พระแม่เจ้าอยู่หัวเลือดขาวได้พระพุทธรูทสิงค์มาแต่ลังกาทวีปเรือล่มตรงปากอ่าวเมืองตรัง (กันตัง) ที่หน้าบ้านพระม่วง แต่ก็ยังรักษาพระองค์ไว้ได้ พระแม่เจ้าโปรดให้ต่อเรือใหม่ ล่องทวนน้ำสู่คลองนางน้อย (ปัจจุบันชื่อคลองยังเรียก “นางน้อย” เช่นเดิม) ถึงท่าเลปฎิรูป ทุ่งนาโยง (อำเภอนาโยงปัจจุบัน) จึงโปรดให้สร้าง “วัดพระศรีสรรเพชญ์พุทธรูทสิงค์” และได้โปรดประดิษฐานพระพุทธรูทสิงค์ไว้ ณ พระอุโบสถ พัทธสีมาในวันนี้ (ที่ตั้งปัจจุบัน เส้นทางถนนพัทลุง-ตรัง ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาโยง 1 กม. คนใต้เรียกวัดนี้ว่าวัดสิงค์)

“...ผู้หญิงชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง วันหนึ่งเค้ามามีบุญที่วัดมาพบลูกชายเจ้าเมืองนครบังเอิญนั่งแกะสลักผลไม้ ลูกเจ้าเมืองหันกลับไปเห็นมีตบาคมือของนางเลือดที่ไหลออกมาเป็นสีขาว โหรเคยทำนายว่าถ้าพบผู้หญิงสาวท่านใดที่มีโลหิตเป็นสีขาว นั้นว่าเป็นเนื้อคู่ของท่านแล้ว สนมที่ติดตามมาด้วยไปกราบทูลเจ้าเมืองนคร เจ้าเมืองนครก็เลยมาคู่ตัว ก็ได้ทาบทามให้ไปแต่งงานกับลูกชาย พอได้แต่งงานก็แต่งตั้งเป็นพระนางเลือดขาวนี้แหละ เป็นที่มาของพระนางเลือดขาว ท่านเป็นผู้หญิงที่สวย ที่มีจิตใจงดงามเปี่ยมไปด้วยกุศลผลบุญ พอแต่งงานเสร็จแล้วก็ได้ขอสามีว่าถ้าเดินทางไปไหนจะสร้างวัดสร้างเจดีย์เสมอ...” (นางสมหมาย ชูปุ, สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2558)

“...พระนางเลือดขาวเป็นเด็กกำพร้า ที่ตาโมกข์บยายเพชรเก็บมาเลี้ยง พระนางเลือดขาวเป็นคนสวย ตัวขาว ขาวมาก และก็เลือดของพระนางก็มีสีขาวด้วย ตาโมกข์บยายเพชรเลยตั้งชื่อว่า นางเลือดขาว จากนั้นตาโมกข์บยายเพชร ได้ไปของเด็กมาอีกคนเพื่อให้เป็นเพื่อนเล่นของพระนางเลือดขาว เด็กคนนั้นเป็นเด็กชาย มีชื่อว่า พระหน่อ ตาโมกข์บยายเพชรมีอาชีพเป็นคนเลี้ยงช้างของกษัตริย์ ทำให้อาณาของตาโมกข์บยายมีพอใช้ได้ เมื่อเด็กทั้งสองคนใหญ่ขึ้น ตาโมกข์บยายให้เด็กทั้งสอง แต่งงานอยู่กับกัน แม่เค้ามารู้ว่า ตาโมกข์บยายเพชรเป็นคนวัดพระเกิดแต่ตอนหลังพอตาโมกข์บยายเพชรแก่ตาย ทำให้แม่เลือดขาวกับพระหน่อได้รับมรดกเป็นคนเลี้ยงช้างแทน ทั้งสองคนเป็นคนดี ขยันทำงาน ทำให้ร่ำรวยมากกว่า ก่อน จากนั้นพระหน่อกับพระนางเลือดขาวได้ย้ายที่อยู่มาอยู่ที่นี้ ที่วัดเขียนบางแก้วนี้แหละนะ จากนั้นก็มีลูกชายหนึ่งคน ชื่อ เจ้าฟ้าคอกลาย ตามที่เค้าม่า พระนางเลือดขาวแก่ชอบทำบุญมาก แก่ศรัทธาเลื่อมใสใน



พุทธศาสนา เห็นว่าไม่ว่าแก่เดินทางไปไหน พักที่ไหน แก่จะสร้างวัดไว้ที่นั่นทุกที่ เหมือนกับพระธาตุนี้กับพระนางเลือดขาวเป็นคนสร้างขึ้นมามีด้วย...”(เกษม จันทรโชติ, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558)

จากการวิเคราะห์พบว่า จากเรื่องเล่าและตำนานของพระนางเลือดขาว ต่างมีเรื่องราวที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ความเชื่อของแต่ละสถานที่แห่งนั้น ไม่ว่าพระนางเลือดขาวจะเป็น หลิงชาวบ้านธรรมดา หรือสืบเชื้อสายกษัตริย์ ต่างก็พบว่า พระนางเลือดขาว จะมีโลหิตที่เป็นสีขาวโดยทั้งสิ้น ตำนานพระนางเลือดขาวในแต่ละตำนานอาจจะมีการระบุพุทธศักราชที่ไม่แน่นอนและไม่ตรงกัน แต่ตัวของบุคคลคือพระนางเลือดขาว นั้นมีจริงแน่นอน

2. พิธีกรรมเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดเขียนบางแก้ว

วัดเขียนบางแก้วมีพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำของทุกปี คือ พิธีบวงสรวงพระธาตุ เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านวัดเขียนบางแก้ว และชาวจังหวัดพัทลุง จากพิธีกรรมดังกล่าว เป็นการสืบทอดหรือถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นเครื่องมือของการประกอบสร้างให้วัดเขียนบางแก้วกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยการจัดงานประเพณีขึ้นทั้งหมด 3 ครั้ง ในแต่ละครั้งจะจัดขึ้นในวันที่ ดังนี้ ครั้งที่ 1 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกๆ ปี จะตรงกับวันมาฆบูชา (พิธีห่มผ้าพระธาตุ) ครั้งที่ 2 เดือน 6 พุทธแรกของทุกๆ ปี (มโนราห์โรงครู) ครั้งที่ 3 วันขึ้น 15 ค่ำ – แรม 1 ค่ำ เดือน 6 ของทุกๆ ปี (มโนราห์ประชันโรง)

2.1 พิธีห่มผ้าพระธาตุ

วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปีสำหรับพุทธศาสนิกชนเป็นที่รับรู้กันดีว่าเป็น “วันมาฆบูชา” ตามพุทธศาสนาบอกว่า เป็นวันที่มีการประชุมสังฆสันนิบาตครั้งใหญ่ที่เรียกว่า "จาตุรงคสันนิบาต" ซึ่งเป็นวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ แก่พระสงฆ์สาวกเป็นครั้งแรก ณ เวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ให้พระสงฆ์นำไปประพฤติปฏิบัติ วันมาฆบูชา นอกจากชาวพุทธจะทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ก่อนเวียนเทียนรอบพระอุโบสถในช่วงค่ำแล้ว ยังมีประเพณีทางศาสนาอันดีงามของชาว "เมืองลุง" ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน จากรุ่นสู่รุ่น นั่นคือการ "ห่มผ้าพระธาตุวัดเขียนบางแก้ว"



ภาพประกอบที่ 5 แห่ผ้าขึ้นธาตุ

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558

ประเพณีห่มผ้าพระธาตุ คือ การแห่ผ้าผืนยาว ไปบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการนำขึ้นห่มโอบล้อมรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ตามความเชื่อรับอิทธิพลพระพุทธรูปมาจากอินเดียและลังกา จึงรับความเชื่อของชาวอินเดียและลังกาเข้ามาด้วย ชาวพุทธในอินเดียเชื่อว่าการทำบุญและการกราบไหว้บูชาที่ให้ได้กุศลจริง จะต้องปฏิบัติต่อพระพักตร์และให้ใกล้ชิดกับพระพุทธรูปให้มากที่สุด แม้พระพุทธรูปเสด็จปรินิพพานแล้วแต่ก็ยังมีส่วนลักษณะของพระพุทธรูปอยู่ ได้แก่ พระบรมธาตุเจดีย์



พระพุทธรูป เป็นต้น การกราบไหว้บูชาสิ่งเหล่านี้เท่ากับเป็นการกราบไหว้บูชาพระพุทธเจ้าโดยตรงเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงเชื่อกันมาว่า การนำผ้าไปบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ ถือเป็น การบูชาที่ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า งานประเพณีแห่ผ้าขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน บุคลากรของส่วนราชการและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนาและวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน กลุ่มพลังมวลชนต่างๆ ได้ร่วมกันแสดงออกถึงพระคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การแสดงความเคารพบูชาในปูชนียสถานที่สำคัญคู่บ้านคู่เมือง การสืบสาน การส่งเสริมฟื้นฟู อนุรักษ์ ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมต่างๆ เริ่มจากจาก พิธีบวงสรวงพระบรมธาตุเจดีย์ พิธีกว่นข้าวมธุปายาส (ยาคุ) การแห่ผ้าพระบฏทางน้ำ และทางบก การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มโนราห์ เพลงบอก ลิเกป่า และหนังตะลุง จากคณะต่างๆ ที่มีชื่อเสียง ตลอดทั้งการแห่ผ้าขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์ นับเป็นเอกลักษณ์ เป็นประเพณี และวัฒนธรรมที่สวยงามของชาวพัทลุง ที่ควรค่าในการอนุรักษ์และสืบทอดไว้ให้ลูกหลานต่อไป

2.2 พิธีกว่นข้าวมธุปายาส หรือ ข้าวยาคุ

พิธีกว่นข้าวมธุปายาส หรือ ข้าวยาคุ เป็นความเชื่อเกี่ยวเนื่องกับพุทธประวัติ ตอนนางสุชาดา ถวายข้าวมธุปายาสยาคุ ซึ่งมีใจความสรุปได้ ดังนี้ ในตอนเช้าวันนั้น นางสุชาดาบุตรภรรยาพี่นายใหญ่แห่งบ้านเสนานิคม ณ ตำบลอรุเวลาปรารถนาจะทำการบวงสรวงเทวดา จึงหุงข้าวมธุปายาสยาคุคือ ข้าวสุกหุงด้วยน้ำนมโคล้วนเสร็จแล้ว จัดลงในถาดทองคำนำไปที่โพธิพฤกษ์ เห็นพระมหาบุรุษนั่งอยู่ สำคัญว่าเป็นเทวดาจึงน้อมข้าวมธุปายาสยาคุเข้าไปถวาย ในเวลานั้นบาตรของพระองค์เผอิญอันตรธานหายไป พระองค์จึงทรงรับข้าวมธุปายาสยาคุนั้นทั้งถาดแล้วกลับไป พระมหาบุรุษทรงถือถาดข้าวมธุปายาสยาคุเสด็จไปสู่ทำน้ำแห่งแม่น้ำเนรัญชรา เมื่อสร่งน้ำแล้วจึงได้เสวยข้าวมธุปายาสยาคุจนหมด จึงทรงลอยถาดเสีย หลังจากพระพุทธองค์ได้เสวยข้าวมธุปายาสยาคุของนางสุชาดาแล้ว ก็ได้ทรงบรรลุภูมิสัมโพธิญาณในคืนนั้นเอง ตามความเชื่อข้าวยาคุเป็นอาหารทิพย์ ผู้ได้รับประทานจะมีสมมติเกิดปัญญา มีอายุยืนยาว พละนามัยสมบูรณ์ ผิวพรรณผ่องใส และเป็นยาขนานเอกที่สามารถจัดโรคร้ายได้ทุกชนิด ทั้งยังบันดาลความสำเร็จสมความปรารถนาในสิ่งที่คิดอีกด้วย



ภาพประกอบที่ 6 พิธีกว่นข้าวมธุปายาส

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558

“...ในภาคใต้ันมีเจดีย์ที่มีความสำคัญและร่วมสมัยเดียวกันอยู่ 3 องค์ คือ พระบรมธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ พระบรมธาตุวัดเขียนบางแก้ว แห่งนี้ ด้านพุทธบริษัททั้งหลายในจังหวัด เห็นถึงความสำคัญว่าเป็นเจดีย์ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้จัดให้มีการแห่ผ้าขึ้นห่มพระธาตุ ซึ่งพิธีการแห่ผ้าขึ้นพระธาตุวัดเขียน

บางแก้วได้ถอดแบบมาจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยการ แห่งพระบรมราชูปถัมภ์ มีการเวียนรอบองค์พระธาตุ ในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา รวมทั้งมีพิธีกวนข้าวยาคุ การกวนข้าวยาคุจะใช้เวลานานมากในการทำ และคนที่ทำได้จะต้องเป็นหญิงสาวพรหมจารีเท่านั้น...”(พระครูกาเดิม (เพิ่ม) ฐานภทโท, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558)

จากการวิเคราะห์พบว่างานประเพณีห่มผ้าพระธาตุมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชาเพื่อเป็นพุทธบูชาและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่มีติดต่อกันมาอย่างยาวนานซึ่งวัดเขียนบางแก้วเป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองพัทลุง ดังนั้นจึงมีความสำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์ควรค่าแก่การฟื้นฟูให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยใช้งานห่มผ้าขึ้นห่มพระธาตุเจดีย์เป็นจุดรวมพลังศรัทธาของชาวพุทธ

2.3 มโนราห์โรงครู (เดือน 6 พุทธแรกของทุก ๆ ปี)

มโนราห์โรงครู วัดเขียนบางแก้วจะจัดขึ้นทุก ๆ ปี ในวันพุทธแรกของข้างแรมเดือน 6 ชาวบ้าน ไม่ว่าจะไปประกอบอาชีพหรือย้ายถิ่นฐานไปอยู่ ณ ที่ใดจะพยายามกลับมาพร้อมพิธีนี้ ซึ่งจะมีการสมโภชโดยการรำโนราโรงครู ซึ่งเป็นการรำโนราอย่างพิธีกรรมตามแบบฉบับดั้งเดิมอย่างครบกระบวนการ คือ ต้องเลือกสถานที่ปลูกสร้างโรงรำให้ถูกทิศ มีศาล และเครื่องเช่นบวงสรวงครบถ้วน โดยเริ่มด้วยการตั้งเครื่องใหม่โรง ประกาศเชิญราชครู รำเบิกโรง รำแม่บท ออกพราวน รำคล้องหงส์ รำแทงเข้และแสดงเรื่องชาวบ้าน จากนั้นลูกหลานต่างก็ผลัดเปลี่ยนกันรำแก้บนในโรง ที่บนว่าจะรำเป็นพราวนก็เอาหัวพราวนมาสวม แล้วรำพอเป็นพิธีคนละท่าสองท่า โนราโรงครูจะรำต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน เริ่มวันพุธ ไปสิ้นสุดในวันศุกร์ ตามความเชื่อของชาวบ้านการรำ มโนราห์โรงครู ถือว่าเป็นการบวงสรวงพระธาตุ โดยการรำถวาย เพื่อรำถวายพระมหาธาตุเจดีย์เช่นไหว้บรรพบุรุษ (ตายายมโนราห์) เช่น ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (พุทธ/พราหมณ์/อิสลาม) และบวงสรวงทวดจระเข้



ภาพประกอบที่ 7 มโนราห์โรงครู

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558

หลังจากที่มีการตกลงร่วมกันระหว่างคนกลางกับครูหมอนโนรา ขั้นตอนต่อไปก็คือการ “รำโนราแก้บน” โดยจะจัดในพิธีของโนราลงครู ซึ่งเป็นการจัดแสดงเพื่อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษ ที่เป็นครูหมอนโนรามารับทวงลูกหลาน ที่รับอาสาเป็นคนทรง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตครอบครัว ในระหว่างนี้ก็จะมีกรรำโนราถวายเพื่อแก้บน ตามที่ได้สัญญาไว้ ซึ่งขั้นตอนต่างๆ ในพิธีกรรมนี้ มีดังนี้

1. เมื่อถึงกำหนดวันที่จะดำเนินการรำโนราลงครูเพื่อแก้บนแล้ว ก็จะมีการสร้างโรงโนรา ตั้งเครื่องบวงสรวงและเครื่องเช่นไหว้บูชา โดยเครื่องบวงสรวง ประกอบด้วย หัวหมู ไก่ เหล้า หมาก พลู บุหรี่



รูป เทียน ข้าวตอก ดอกไม้ ของควา ของหวานและมะพร้าวอ่อน รวมแล้วครบจำนวน 12 อย่าง ส่วนเครื่องเช่นไหว้บูชาประกอบด้วย บายศรีและดอกไม้รูปเทียน หลังจากที่ครุหมอเข้าทรงแล้วจะต้องขึ้นไปสำรวจเครื่องบวงสรวงบูชาเหล่านี้ (เครื่องบวงสรวงจะวางไว้บนศาลาเล็กๆ บนโรงโนราทางทิศตะวันออก ซึ่งต้องทำเป็นบันไดทอดเอาไว้ทางซ้ายมือของศาลาเพื่อให้ครุหมอที่เข้าทรงปีนขึ้นมาสำรวจเครื่องบวงสรวงบูชาได้สะดวก ส่วนทางขวามือของศาลาจะมี “เทริด” “หน้าพราน” และ “เครื่องแต่งตัวโนรา” ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยแขวนไว้เพื่อเป็นเครื่องบูชา)

2. วันแรกของพิธีกรรม (พิธีการของการลงโรง ครุโนราจะต้องเข้าประจำโรงในวันพุธตอนเย็น ซึ่งตามปกติจะสิ้นสุดรายการในวันศุกร์ตอนบ่ายหรือตอนเย็น หากวันศุกร์ตรงกับวันพระก็ไม่สามารถทำพิธีได้ ต้องหยุดและเลื่อนไปทำพิธีส่งครุหมออันเป็นขั้นตอนของการลาโรงในวันเสาร์ซึ่งถือเป็นวันเสร็จพิธีแทน) ในวันแรกของพิธีกรรมนี้จะมีการแสดงโนราให้คนดูเหมือนกับการแสดงในโอกาสธรรมดาที่เป็นการเล่นหรือมหรสพทั่วไป การแสดงเริ่มตั้งแต่ตอนพลบค่ำจนถึงตึกถึงจะเลิก วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันพฤหัสบดีจะเป็นวันเริ่มพิธีลงครุ โดยวันนี้จะมีการรำไหว้ครุตลอดครึ่งวันตอนช่วงเช้า (เรียกการรำไหว้ครุนี้ว่า “แต่งพอก” ในการรำแก้บนจะขาดขั้นตอนนี้ไปไม่ได้ เพราะหากไม่ได้มีการแต่งพอก การแก้บนนั้นก็จะไม่สำเร็จ โอกาสที่จะกลับมาเจ็บป่วยอีกมีความเป็นไปได้สูง ที่สำคัญโนราที่มีสิทธิ์ในการรำลงครุต้องเป็น “โนราใหญ่” (มโนราห์ที่ผ่านการปวารณาเป็นโนราโดยสมบูรณ์แล้ว โดยผ่านการบวชโนราแล้ว คือ มีการผูกข้อมือ ผูกผ้าและครอบเทริด เท่านั้น)

3. หลังจากรำแต่งพอกเสร็จ ต่อจากนั้นก็เริ่มพิธีเชิญครุหมอโนราเข้าทรงโดยโนราใหญ่จะรำโดยใช้ “ท่ารำเพลงครุ 12 ท่า” ประกอบการ “เล่นบท 12” (บท 12 นี้ ถือเป็นเพลงครุ ผู้เล่นบทนี้จะหยิบยกเอานิยาย 12 เรื่องมาเล่น ทำบทเพลงทับ เพลงโทน อย่างละเรื่องๆ สั้นๆ เพื่อเป็นการสักการะครุ หากไม่มีการเล่นบท 12 ในขั้นตอนนี้ถือว่าพิธีไม่สมบูรณ์ การแก้บนหรือการแก้เหมรยซึ่งเป็นพันธะสัญญาจะไม่เป็นผล อาการเจ็บป่วยจะไม่หายขาด) หลังจากนั้นโนราใหญ่จะขับร้องบทเชื้อครุหมอโนรามามาเข้าทรง (โดยปกติมีคนทรงประจำอยู่แล้ว แต่หากคนทรงตายไปก่อนจะต้องเลือกคนทรงใหม่ทดแทน) ลูกหลานที่เป็นเชื้อสายของครุหมอจะต้องมานั่งพร้อมหน้ากันเพื่อรอรับครุหมอซึ่งเป็นบรรพบุรุษของตน เมื่อโนราใหญ่ขับร้องบทเชื้อครุหมอ ดนตรีจะทำเพลงเชิดประกอบ ถึงตอนนี้ร่างกายคนทรงจะสั่นแสดงว่าครุหมอเริ่มมาเข้าทรงแล้ว เรียกขั้นตอนนี้ว่า “จับลง”

4. หลังจากมีการเชื้อแล้ว ครุหมอจะเริ่มมาเข้าทรง โดยเริ่มจากครุหมอที่เป็นบรรพบุรุษร่วมของทุกตระกูล ซึ่งมีโนราห์ผู้เป็นผู้เชื่อจะรู้ดีว่ามีใครบ้าง อาทิ ตาหมอเทพ ตาหมอเฒ่า ตาเทพสิงขร ฯลฯ จากนั้นก็จะเชิญครุหมอที่ผู้ป่วยเคารพบูชามาทรง ซึ่งการเชื่อนี้ต้องเข้ามาเข้าทรงที่ละองค์ องค์เดิมต้อง “บัต” (สลัด) หรือออกจากร่างทรงเสียก่อน ถึงจะเชิญครุหมอองค์ต่อไปได้ ครุหมอแต่ละองค์เมื่อจับลงหรือเข้าทรงแล้วก็จะขึ้นศาลที่ได้จัดเตรียมเอาไว้เพื่อตรวจดูเครื่องสักการะบูชา แล้วกลับลงมานั่งเสวยหรือกินเทียน 3 ครั้ง อาจกินหมากหรือสูบบุหรี่ร่วมด้วย ต่อจากนั้นก็มีการพูดคุยซักถามลูกหลานถึงเรื่องต่างๆ ไป ครุหมอบางองค์อาจไม่ขึ้นไปบนศาลแต่จะขอเครื่องทรงมาสวมและมีการร่ายรำตามแบบโนราโบราณให้ลูกหลานหรือผู้ที่อยู่ร่วมในพิธีกรรมดู

5. ขั้นตอนสุดท้ายของพิธีกรรมรำโนราแก้บนคือ ขั้นตอนในวันสุดท้ายของพิธีลงครุ โดยพิธีเริ่มจากการเชื้อครุหมอทุกองค์มาลงอีกครั้งในคนทรงคนเดิม มีการซักถามลูกหลานทั้งปัญหาต่างๆ ไปและปัญหาการเจ็บป่วย มีการนัดแนะพิธีที่จะมีในครั้งต่อไปและตกลงต่อรองระหว่างกันว่าครุหมอต้องการอะไร ให้ลูกหลานทำอย่างไรบ้าง จากนั้นจะมีการสงฆ์ครุหมอร่วมกัน ระหว่างที่ครุหมอเปลี่ยนเครื่อง



แต่งตัว ลูกหลานที่บนบานอะไรไว้ก็เตรียมแก้บน โดยสำหรับต่างๆ ที่ใช้สำหรับการแก้บนต้องจัดเตรียมไว้ให้เรียบร้อย เพื่อที่ครูหมอจะได้สวดยหลังจากที่แต่งตัวเสร็จแล้ว ต่อจากนั้นจะเป็นการรำโนราห์แก้บนตามที่ได้ทำพันธะสัญญากันไว้ ซึ่งขั้นตอนนี้โนราห์ใหญ่จะต้องมีการ “รำคล้องหงส์” และ “รำแทงเข้” (แทงจระเข้) ด้วย จึงจะถือว่า “เหมยรยชาติ” หรือเป็นการหมดพันธะสัญญาต่อกัน หลังจากนั้นลูกหลานจะเข้าไปหมอบกราบครูหมอเพื่อขอศีลขอพรโดยทั่วกัน การรักษาเยียวยาก็ถือว่าเสร็จสิ้นอย่างแท้จริง หลังจากหมดกิจธุระหรือเรื่องราวระหว่างกันแล้ว โนราห์จะตีเครื่องดนตรีเป็นเพลงเชิดอีกครั้งเพื่อส่งครูหมอกลับ ครูหมอก็กออกจากร่างทรง เป็นอันเสร็จพิธีกรรมทั้งหมด

“...โรงครูจะจัดขึ้นทุกปี แม่จะเป็นแม่งานในการจัดซึ่งทุกครั้งที่จัดจะใช้บส่วนตัว โดยจะมีองค์ทรง ตายาย ดังต่อไปนี้ คือแม่เลือดขาว พ่อสยาม (ท้าวแสงอาทิตย์) พ่อขุน ตาหลวงคง ตาไทรยายโหร แม่ศรีมาลา ย่านวลทองสำลี แม่อยู่หัว (แม่ทวด) เจ้าพระยาสายฟ้าพาด ทวดม่วงทอง แม่แก้วกาหลง แม่แขนอ่อน การถ่ายทรงออกคนต่อคน...” (สุธโนรี ศรีวิชัยสกุล, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558)

2.4 มโนราห์ประชันโรง: งานประจำปีวันขึ้น15 ค่ำ – แรม 1 เดือน 6 ของทุก ๆ ปี

งานประจำปี (มโนราห์ประชันโรง) วัดเขียนบางแก้ว จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ในวันขึ้น15 ค่ำ แรม 1 เดือน 6 ของทุก ๆ ปี ซึ่งมี (พระนางเลือดขาว องค์แม่ทวด พระบรมธาตุเจดีย์ พระแก้วคุณาศรีมหาโพธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวงพระบรมธาตุเจดีย์ และเป็นการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันแสดงออกถึงพระคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การแสดงความเคารพ บูชาในปูชนียสถานที่สำคัญคู่บ้านคู่เมือง การสืบสาน การส่งเสริม ฟันฟุ อนุรักษ์ ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีการจัดกิจกรรมมโนราห์ประชันโรงขึ้น การแข่งมโนราห์ หรือ มโนราห์ประชันโรง เพื่อจะพิสูจน์ว่าใครเล่นหรือรำดีกว่า มีศิลปะในการรำเป็นอย่างไร การว่ามูตโต (กลอนสด) ดีกว่ากัน ถ้าโรงไหนดีกว่าโรงนั้นก็จะมีคนดูมาก และเป็นผู้ชนะ การแข่งมโนราห์นี้มีพิธีที่คณะมโนราห์ต้องทำมาก กลางคืนก่อนแข่งมีการไหว้ครูเชิญครู แล้วเอาเทริดผูกไว้ที่เพดานโรง เอาหมาก 3 ค่ำ และจุดเทียนตามเอาไว้ จากนั้นหมอก็กทำพิธีปิดตู (ประตู) กั้นตู (ประตู) โดยชักสายสิญจน์กันไว้ หมอและคณะจะไม่นอนกันทั้งคืน หมอทำพิธีประพรมน้ำมนต์ไปเรื่อย (หมอประจำโรงต้องจ้างเป็นพิเศษไปกับทณะ สมัยก่อนเมื่อมีการแข่งครั้งหนึ่งหมอจะได้รับค่าจ้าง 1 เหยียด หรือ 50 เปี้ย) การเอาเทริดผูกไว้ที่เพดานเพื่อที่จะเสี่ยงทายเอาเคล็ด คือ ให้หันเทริดเวียน 3 ที แล้วคอยดูว่าเมื่อหยุดเทริดจะหันหน้าไปทางไหน ถ้าเทริดหันหน้าไปทางคู่แข่งมีหมายความว่ารุ่งเช้าจะแข่งชนะ ถ้าเทริดหันไปทางอื่นหมายความว่าแพ้



ภาพประกอบที่ 8 มโนราห์ประชันโรง

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 สิงหาคม 2558



เมื่อถึงเวลาแข่งก็มีการร่าอย่างธรรมดา คือ ออกนางร่าทุกๆคน ประมาณ 4 – 5 คน แล้วก็ถึงตัวโนราใหญ่ (นายโรง) นายโรงจะออกมาร่า แต่ยังไม่สวมเทริดแล้วหมอก็จะนำหน้าลงมาจากโรงเพื่อทำพิธีเวียนโรงเป็นทักษิณาวัด 3 รอบ (ขณะเวียนโรงดนตรีเซ็ด) หมอถือน้ำมนต์นำหน้า มโนราใหญ่เดินตามหลัง การเวียนโรงทำเพื่อโปรดสัตว์ แม่เมตตา มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สัพเพ สตดา กรุณา อุเบกขา มุทิตา สัพเพ สตดา สุขี โหนตุ แม่เมตตาแก่ผู้ดูและสรรพสัตว์ทั้งหลายให้อยู่เย็นเป็นสุข แล้วก็กลับขึ้นโรงตามเดิม

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า จากการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์วัดเขียนบางแก้ว จะประกอบสร้างผ่านตำนาน และเรื่องเล่า ซึ่งเป็นความจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นชุดหนึ่ง ซึ่ง Hall มีมุมมองว่า แท้จริงแล้วไม่เคยมีสิ่งๆที่เรียกว่า ความเปนจริง เกิดขึ้นจนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้าง (construct) ความเปนจริงนั้นขึ้นมา และการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้างความเปนจริงขึ้นมาตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงชุดเดียวกัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2548) ในขณะที่ความจริงอีกชุดหนึ่งปรากฏในบันทึกเพลาวัด ดังจะเห็นได้จากพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นสถาปัตยกรรมโบราณ ตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ไม่ว่าจะเป็นตำนานพื้นบ้าน จากบันทึกแผ่นทองคำ (เพลาวัด) หรือว่าข้อมูลหรือหลักฐานจากกรมศิลปากร สามารถสรุปได้ว่าพระนางเลือดขาวและพระยา कुमारเป็นผู้สร้าง ตามความเชื่อของชาวบ้าน และมีการนำพิธีกรรมมาทำให้พื้นที่โบราณสถานในวัดเขียนบางแก้วกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น เช่น การร่ามโนราห์โรงครู การร่ามโนราห์ประชันโรง การแห่ผ้าขึ้นธาตุ สอดคล้องกับงานศึกษาของอุทัย หิรัญโต (2526, น.197) ได้ให้คำอธิบายความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า เป็นการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่กระทำในโอกาสต่างๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทางสังคม อันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม กฎหมายหรือระเบียบของสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยมหรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบของพิธีการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแลชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้วัดเขียนบางแก้วโดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักถึงการอนุรักษ์ เพื่อให้สามารถดูแลโบราณสถานได้อย่างยั่งยืน เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของวัดเขียนบางแก้ว
2. ควรศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์วัดเขียนบางแก้วโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน



เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ (2548) กลุ่มทฤษฎีวาดด้วยเนื้อหา สารและความหมาย, ใน *ประมวล สารระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีสื่อสาร หน่วยที่ 12*. (หน้า 12-20). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กิตติพงษ์ ชูปู, สัมภาษณ์ 26 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- เกษม จันทร์โชติ, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- เชียว ดำทินวงศ์, สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- จวน คงสุวรรณ, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- จำนง กลายเจริญ, สัมภาษณ์ 30 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน. วัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติความเชื่อ. 350-392.
- ธีระศักดิ์ ชูเพ็ง, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- นิพันธ์ ศิริธร (2555). การคืนปริยัติทองคำพระบรมธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว. ประวัติวัดเขียนบางแก้ว 8-11.
- ประเสริฐ ชูปู, สัมภาษณ์ 30 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- ปรีดา เฉลิมเผ่า ก่ออนันตกุล.(2546).การศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์.พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์:พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์. 136
- ปรีชา จันทร์, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- พระครูภาเดิม (เพิ่ม) ฐานภทโท, สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2558ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- พิชัย สัจจา, สัมภาษณ์ 26 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- พิทยา บุศรรัตน์. (2535). โนราโรงครูตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- พิพบ เกตุหนู, สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- ร.ต.พิสิษฐ์ รักเล่ง, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง



- รอบ ชูปู, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- รินรัก เล่ง, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- ละไม นุชภู, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- วนิดา เสียงหย่อง. (2555). ความเชื่อของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบสงขลาตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2544). พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมและพิธีกรรม. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์
- สมหมาย ชูปู, สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- สาวณี ลัดดาโชติ, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจารย์ (2558) *ประวัติวัดเขียนบางแก้ว* ค้นเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2558
- สิริวรรณ ทิพย์สว่างรัตน์, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- สุธโนรี ศรีวิชัยสกุล, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- สุภางค จันทวานิช. (2552). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เสาวณีย์ ศรีสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- เสาวณีย์ ชูปู, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2558 ที่วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง.